

آبونه شرائطی : هریر
 ایچون سنه لکی (۲۷۵)
 آلتی آیلنی (۱۵۰) غروشدور
 لیکسی ۵ غروشدور ،
 سنه لکی ۵۲ لیکسه دور .

ادار خانہ
 آقرده، تاج الدین درکاهی
 اختطارات
 آبونه بدلی پشیندر
 مسلیکه موافق آثار مع المنوییه
 قبول اولنورده، درج ابدله یین
 باذیلر اعاده الی نماز .

کتابخانه

۱۳۳۰

آدرس تبدیلانده آیریجه
 بش غروش کوند ملاندور

مکتوبلرک امضاری واضح
 و او قوناقلی اولسی و آبونه
 صره نومرونی محتوی
 بولونمسی لازمدور

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
 اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه
 یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندلدیکی زمان نه یه
 دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر
 لمسی رجا اولنور

قیمت اخلاقیہ واجتماعیہ لری۔ موضوع بحث اولان جمعیتك استناد
ابتدیکی اخلاقی واجتماعی مبدألرہ مربوطدر، یوقسہ اوجمیتدہ موجود
یاکلس برطاقم عقیدہ لرلہ تعقیب و طرفکیرلک روخندن طوغان اجتماعی
عدالتسزلکہ چارہ ساز اولق ایچین الجای حادثانہ کورہ وضع اولونمش
آز، یاخود چوق کینی قانونلرہ مربوط دکلددر، ایستہ یالکنز بو
صورتلدرکہ غریبده کی صنوف اجتماعیہ رقابتلری اورتدن قاقار و بونکله
برابر حریت و مساواتی استرداد ایچون لایقطع میدانہ حیقان و هیچ
برزمان تطمین ایدلہ مہین طلبلر کسپلر و جمیت ضربیہ او قدر اوزون
مدندن بری بولہ مامق شرطیلہ آرایوب طورہ مہدہ اولدینی حریت
و مساواتی حقیقیہ و طبیعیہ ایلہ عدالت اجتماعیہ طانیہ بیلیر .

اوحالہ غریبک اخلاقی واجتماعی تلقیلرندن، مبدألرندن ہرہانکی
برینی مسلمانلقدہ کی بادی و تلقیادن ہرہانکی برینہ ترجیح ایلہ اونی
قبول توصیہ ہندہ بولومق ایچون هیچ بروجہ یوقدر .

بزم دینزک تلقیلری، مبدألری غریبک کیرلہ قیاس قبول ایتمہ بچک
درجہدہ فائقدر، بناء علیہ بزلر عالم اسلامک حال حاضرده کی انحطاطنہ
نہایت و بیلمہنی امید ایتمک ایچون مسلمانانک تلقیلری دہا ای
آکلامیہ، او دین منظمک اخلاقی اولدینی قدر اجتماعی بولونان
مبدألری دہا ای تطبیق ایتمہ چالشمقندن باشقہ چارہ من یوقدر .

مترجمی : محمد ماکف سعید حلیم پاشا

کویلولر آراسندہ :

محمد آغانہ دیور؟

بچن سنہ تموزی ایچندہ (ازبیت) دوغرو برساحت یاہشدم
ایزبیت وحوالیسی بونانلرک اشغالندن ہنوز قوررتولمش، عثمانلی سنجاغنہ،
اسلام ادارہ سنہ یکی باشند قاروشمشدی .

دوستان طرفددر یاقلان اولرک، کویلرک واولرک کول بیینیلری
زوالی دینداشلر بزمک نہ آجیقلی فچیہلر کچیردیکنی آغلاہرق ایضاح
ایدیوردی . یویغینلرہ دوسرو (وطن عشق) ایلہ طویلانوب کلن
بدبخت انسانلر ہر شیشی اونوتارق، ہر محرومی استخفاف ایدرک
یالکنز وایکنز خلاصیلرہ سویدیورلر، حتی حاللرینہ متوکلانہ ووقورانہ
شکرلر ایلہ یورلردی .

بم اوصیرادہ اوطالمسز السانلر و دینداشلر آراسندہ بولونوشم
کندیلرینہ باشقہ جہ تسلیت اولدی . ہر کوردیکم قارده شمشہ :

— کچمش اولسون! دیوردم و ہر کوردیکم قارداشده بکا :
— آقرہدہ نلر وار، اردر من ناصیل ؟ دیبہ صورویوردی .

بناء علیہ بولہ بر جمعیتك صاحب اولایبلہ چکی مادی نفوذ و عمران
ہرنہ اولورسہ اولسون هیچ بر زمان نہ کافی درجہدہ سعادت و سکون
اجتماعی بولایبیلیر، نہہ محتاج اولدینی حضور و تسلی و جدانیدن
لصیبقی آلہ بیلیر .

منفکرلر مزدوز بویوک برا کثرتک غریب حقندہ بسلاہدیکی خیاللردن
بہالخاصہ بری واردرکہ ہر شیدن اول اونک ماہیتی میدانہ چیقہ ارمق
ایجاب ایدر، ذرا بونلری حکملرندہ یا کیلنن اسبابک اک مہمیدر .
بوخطا غریب ہیئت اجتماعیہ سنک فردلرہ شیمدی یہ قدر هیچ بر
جمیت بشریہک ویرہ مدیکی درجہدہ حریت و مساوت بخش ایلدیکی
تخیل ایتمکدر . حالبوکہ ہانکی ہیئت اجتماعیہ اولورسہ اولسون
فردک متعم اولدینی حریت و مساواتک درجہسی کندی تعاضد اجتماعیہ،
کندی موازنہ اجتماعیہ سنک استقراریلہ، تعبیر آخرلہ اورادہ وجود
اولان عدالت اجتماعیہک قیمتیلہ اولچولمک ایجاب ایدر .

اگر غریبہ صنوف اجتماعیہ آراسندہ کی رقابتلر، خصوصتار حالا
بونلری بربرینہ بونارلانہ حق درجہدہ موجودیتی عفاظہ ایدیورسہ؛
اگر تعاضد دینلن شی انجق برصنف اجتماعی افرادی میانندہ، اودہ
بونون جمعیتك ضربیہ اولق شرطیلہ، کورولہ بیایورسہ، الحاصل
اگر موازنہ اجتماعیہ اولعادلہ متبادیاً تہدیدہ معروض بولونیور و متبادیاً
مخلدار اولویورسہ طبیعیہدرکہ بونلرک ہر بری حریت و مساواتک
اوروپادہ بزم تفکرلر بزمک ظن ایتمک لری کی شایان حیرت بر مرتبہدہ
بولونمادینہ آری آری دلیلدر .

بوندن باشقہ افراد و صنوفک امتیازات و عدم مساواتی مبدآینہ
استنادایدن برجمیتدہ حقیقی و صحیح، منالریلہ حریت و مساواتی تأسیس
ایتمک چوق مشکلددر، زیرا حریت و مساوات مبدألرینہ تمامیلہ ضدبر
یغین ظنون و ارہام ایلہ مشبوع عصرلرک وجودہ کتیردیکی تلقی
دکیشدیرمک ایچون لفظی مراد حریت پرور قانونلر شری کافی دکلددر،
بولیہ برحالہ آنجی تماماً تطبیق ولسلاً بعد لسل کال صبر و ذکا ایلہ
تعقیب ایدیلن بر تربیہ اخلاقیہ سایہ سنندہدرکہ انسان بر عتہ شکلندہ
توارث ابتدکی صنف و فرقہ ضلالتلرندن قوررتولایبیلیر، بنہ اوسایہدہ .
درکہ بی طرفلق و مسامحہ کارلق سچیہلری قازانہرق آرتق ابنای نوعی
عینی حقوقہ و عینی وظائہ مالک کورور و آرارندہ بووظائف ایفا و بو
حقوقی استعمال خصوصتدہ کی فردی قابیلرندن باشقہ تفاوت طانیماز اولورہ
ایستہ یالکنز بوشرطک وجودیلہدرکہ انسان حریت و مساوات
حقندہ صحیح بر تاق ایدینہ بیلیر، و کندی احتیاجانہ کورہ بونلرک
ہر ایکسیندزدہ هیچ بر مالعیہ معروض اولقسزین متم اولہ بیلیر .
ایستہ اوزمان آکلابہ بیلیرکہ ہرہانکی برجمیتدہ موجود حریت و مساواتک
قیمتی اوجمیتی تشکیل ایدن افرادک اخلاقی واجتماعی قیمتہ، افرادک

گندیلرینه آمیدلی، خیرلی خبرلر ویردیگجه خرابلر اوزریدن بایراملر، سه و پنجلر یوکسه لیوردی . اوبله منظره لره ، قارده شاریک روحندن طاشان اوبله بویوککلره شاهدا اولدم که بونلری شوسطرلره سیغدیرمه قنکن ذکل . بومشاهدات بنده کی شوقناعق تأیید ایتدی :

— آرتق کریلو حقیقتلری آکلایوز ... هانکی بوبله کیتدیکنی کورویور ...

ایز میتک ضرب شمالیستند ، ایکی ساعت اوزاقاننده دیکیزه ناظر اطاف بر کوی واردر : احسانیه . بوز اللی خانهی احوا ایدن بو کویه کیتتمدم . کوردم که بومموز کویک برنده ده یلار اسپور . یونانیلر بوتون اولرنی ، جامعلرنی یاقش . او کوزل کوی بر کول بیغینندن عبارت قالمش . کوییلر سی کوی خارجنده یونانیلرک وحشی نظرندن کیزله من تمیز براوه کوتوردیلر . اوصاحی حسین اوغوللارندن (محمد آقا) ایدی . بی بوذات بشوش برچهره ایله قاشیلادی ، فوق العاده اعزاز و اکرام ایتدی .

کیدی الی بش باشرنده امی ، فقط غایت ذکی و صالح رمسلم ندر . محمد آقا بزه انشام یمکنی خرمن برنده بیدردی . بوذتک شمیدی به قدر بیگلرجه مسافره ماوی اولان خانه سی کبی مزروعانی ده آفتندن مصون قالمش . خرمان برنده جماعته انشام نمازنی ادا ایتدکن صوکره صحیته باشلاق .

محمد آقا ایلك سؤال اولارق بکا شورنی صورتی :

— بوبوك ملت مجلسندن نه خبر ؟

— اییر ، دیم ، جالدیور . انشاءاه یاقینده بوتون مملکت و ملت تور تولا جق ، بوقارا کونلری خیرلی ، سه دتلی کونلر تعقیب اده-کیر .

محمد آقا اعضا مقداری ، اجتماع زمانلری ، چقاریلان قانونلره یاییلان ایشلر قنده برخلی ایضاحات آلدقن ، بالخاصه (منع مسکرات) قانونی دولایسیله مجلسه اولان شکرانلرنی کمال صفونله بیلدیردکن صوکره دیدی که :

— ائدی ، مجلسده سزک کبی باشقه خواجهده وارمی ؟

— اولمازمی ، یا . . . دیم . مجلسده ، شیمدی به قدر هیچ بر مجلسده بولومایان برمقدرده ، چوق خواجه واردر . اعضانک هپسی مسلماندر . وهپسی ده مسلمانلی ایلری کونورمک ایچین چایشور .

— پکی اما (منع مسکرات) قانونندن صوکره مثلا قحشیانی منع ایچین ، معارفده مسلمانلی قوتلندیرمک ایچین ، کویلولرک دردلری ایچین . . . ده مسلمانجه دیگر قانونلر چیقرمالی دگلی ایدیکیز ؟

— بونلرک هپسی اولاجقدر . برکرم مملکت مزدن دوشمانی آنالم ، ائل برلک بوکا نجالیشالم . اوندن صوکره دیدکریکوک هپسی . . .

— یوق ، ائندی ، اوبله ذکل . سفر برلک زماننده بر عادت واردی . هله حربی بتیره لمده اوندن صوکره هر شیشی یابارز ، دبرلردی . دیدیکم ایشلر حربه مانع دکلدر که . . . اکر بز مسلمان ایسه اللهک دارلیننه اینانیرز . اونک رضاسنی آفاق یچین امر ایتدیکی شیلری یابار ، یا یا دیدکلرنی یابماز . بوبله اولونجه الله ده بزه یاردیم ایدم . بو ملت آرتیق قورو وعدلردن بیقیدی . ایش ایسته یور . مسلمانلیق ایسته یور . هم ، ائدی ، بو محاربه لر قولای تولای بیته . ک دکلدر . محاربه بی بیتیتمک ایچین اولا اوروپالیلری اسلام دوشمانلیغندن آیرماق لازم . . . ممکن می ؟ بر طرفدن دینک اعلاسی ایچین حرب ایدم-کیز ، او بر طرفندن ده دیگر ایشلری بزی کوره-کیز . بوبله اولورسه اول الله بزی هیچ بر شی . مارصاماز .

— محمد آقا ، دیدکلرک تماماً دوضرو . بزه الی برکنده وطوروب . طورمایورز ، یا . . . اللهک امر ایتدیکی شیلری یاقاق یالیکز مجاسک دکل ، بوتون مسلمانلرک بورچیدر . مع مافیله مجلسده بو خصم صده کندینه دوشن وظیفه لری یاییور . دیدیککیز شیلرک هپسی دوشونولمشدر . . .

— اوبله ایسه بوروی جالدیاز ، ائدی ا صبر تکیز بره کلز . حضرلر ، نیلر . لاشکیز اولسون . سیزه بر شی داها صوراجم ؟ بویوک مات مجاسنه کویلولرده کیره بیایرمی ؟

— مقصدیکیزی آکلایاندم . مبعونلرک بر چوغی یا کویلودر ، یاخورد کویلو حالندن آکلار کیمسه لردر .

— خار ، اونلری دیمه یورم . یعنی مذاکره لریکیزی بتم کبی کویلولر دیکله به بیایرمی ؟

— البته مجاسه هر کس کیره ، مذاکره لری ایشیدیر .

— عجائب . . .

— سنک کبی نیجه آثار دار ، که هر کون مجلسه کلوب سامعین لوجه سی دیدکلری یرلرد . آقشاملره قادر مذاکره لری دیکله یور .

— ائندی ، بو ایشه شاشدیفمه شاشما . حکومت بنالرنی اطانه ایله کویلو یابدیریر ، محکمه بنالربنه طاش طاشیر . فقط بنا بیتنجه ایچریسنه بکلر قورولور ، کویلو داها مردیونک برنجی باصاماغندن قوغولور . . . آم ، کویلو بو ایشلردن سیزه نه قادر کوجه نیکدر .

(بو سوزلری سویله رکن محمد آقا بر چوق وقایعی کوز اوکنندن کچیر بیر رمش کی منالی و حزین باشق صالایوردی .)

ائندی ، مشروطیت دیدیکیز . کویلولر ظلمدن قورتولاجاق ، حکومتدن قوغولمایه جق ، قورتلر قویون کچینه جک دیدیکیز ، بر شی چیقما دی . بالعکس یوکارینز آرتدیجه آرتدی ! بیام نه دیدیکیز . ینه صوکی زیفوس چیقیدی ، بتم عقلم ایرمز ، اما شو قالین قاقامله بونک سنینی بولدم : عبدالحمید مرحومک فنا آداملری مشروطیتنده ایش

باشنه بکدی . کومک دیکشدر بر کبی آدریمزی دیکشدر دک ، فقط کافالیمزی دیکشدرمه دک

— محمد آغا ، آفرده کی بوپوک ملت مجلسی و حکومتی طیبی گورمه دیکیز . سزه نه دیسه بوش . برکه آفرده یه قادر کلسه کز احوالی کورور و او وقت آ کلاوسیکیز ، که نه شیمدیکی مجلس استانبول مجلسی در ، نه فی حکومت استانبول حکومتی در . هر ایشده بر با تقالیق ، بر یکبکک ، بر ایبلک وار . کرک مبعوثلر و کرک حکومت هب سزک ایچین ، کویلونک خیری ، فاندسی ایچین چالیدیور . وکیللر خلفه برابرر . آفرده استانبول ذوق رصفاسی ، استانبول اکلجه لری بوق ، ایش وار ، دوغورلوق وار . کویلولرک مراجعتی . اوله بیلدی بککیز کبی ، آیلرجه سورو کله نوز ، در حال کور کور . کویلولر هر داره یه کندی اولرینه ناصیل کبره لر سه اوله جه قولایلقله کبره بیلیرلر ، در دلرینی کوزله آ کلاتا بیلیرلر . بر مأمور ا کشی صورات کورته درر ، کویلونک ایشده زورلوق یایار سه مجلس قیاتی قویار بر . او مأمور عزل اولونور . دین سلیمانلیقدن بحث ایتدی کز . بو مجلسک ، اک جوق کوزه تدیکی بر شی . ذاتاً (- بهاد) مسلمانلیقدن باشقه نه در ؟ دینک اعلاسی ، الام شرف و حدیثک محافظه سی ایچین حرب اییدیوروز . بوسه رتله اک بوپوک بر اسلام وظیفه سی یاییوروز . سوکرافحشیتک منعی ، فایقارک منعی ، مسلمانلیک ایلر یله مه سی اوغرنده دک جوق خیرلی تصورلر وار . مجلسک کرسیلرنده مظفریتز ایچین الله مرکون دطار اییدیوروز . محاربه زمانلرنده بوتون او یونلری مجلس یا اقا اتمشدر .

— وای ، او یونلر ده می دوام اییدیوردی ؟ بن جاهل اما (اندلس) تاریخی تماماً بیلیم . اسلام تاریخی باشند باشه او قوم ، او کر ندیم ، اخلاقمز بر ملت یا شاماز .

— او یونلردن مقصد طاوله ، اسقامیل کبی شیلردی . بونلر یاساق اییدی . یا اقلیقک محاربه زماننده باشلادینقی سویله مک ایستهرم . بور بو دوغیکیز دغوردر : اخلاق بر ملتک حیات و مماتک اک بوپوک ظالمیدر . فقط دین دیدیکم کبی بو ایشلر یالکیز مجلسک دکل ، بوتون ملتک وظیفه سیدر .

— ملت قویون سوروسی کبی در . ائی چوبانلر لازم . ائی چوبان اولماز سه ایشلر فنا اقدم ، بزم سیوری قه لیلریمز حالا کویلونک ناصیل اداره ایدیله جکی در فی او کر نه ده دیلر . بوندن قولای نه وار ؟ فرنک عادت لرینی بیر افسینلر ، مسلمان کتابلرینی آچسینلر . بو کتابلر کور . خلقی اداره ایتسینلر . باق ملت نه حاله کایر . ناصیل ایصنیز ؟ شریعتک کسدیکی بارماق آجیاز دیرلر . والله بوندن باشقا چاره بوق . سز کوزهل ، کوزهل سویله یورسیکیز . فقط بونلری بن یالکیز سزدن ایشتم . کویلو یه نه آ کلاتا یورسیکیز ؟

— سزه غزته کله یورمی ؟

— آرا صیرا کایر . اما بن اوله غزته لری نه یاپیم ، خوجهم ؟ اونلری کیمسه او قوماز . بیوه ، یازوب چیزییورلر . بز مسلمانجه یازیلر ایسته بورز .

— (سبیل الرشاد) کله یورمی ؟

— برنجی نومردن بری آونیم . هر وقت او قویوروز . فقط بیلیم که او کاده نه اولدی ؟ کاه چیقار ، کاه چیقماز . ایسته بوده بر مسئله . برده (کوی خواجسی) واردی . اوده چیقماز اولدی .

— شیمدی هر ایکسی ده چیقور . بوندن سوکر انشاالله منتظماً چیقهر جقدر . هر هفته کونده ریزی سویلهرم .

— الله راضی اولسون او محمد طاکف فندی بی دنیا کوزله بر کره کور سه یدم . نه دیدی ، بیامه یورده یسک ؟

— جهان بیقیاسه امین اول بوجه صارصیلماز .

— حقیقتاً صارصیلمادی . اونلری سویلتن اللهدی . او ذتک بر جوق الهیلرینی آزرلهدم . چو چوقلر غمه ده او کره تدم .

— محمد طاکف بکده مجلسده در ، مبعوثلر .

— یا . . . دیدکار یکیزک هپسنه ایسانسورم : مقصدم در دیمی دو ککدر . بی باشقه انسا نردن صائمیک . باق شو یاشنده او غلمله بر لکده بنده یونانلیرله حرب ایتدم . بی حرب کور تورمن نه ایدی ؟ دینم ! اول الله دین او ضرند ، نولو بجه به قادر چالیشماقدن واز کیمه به حکم . یا لکیز سن اللهک رضاسنی آلماقده دوام . ایدیکیز آیاتلری کزی بک طوتوکز . سزه عقل و برک خدم دکل . فقط او چ شیتی رجا اید حکم :

- ۱ — دولت ، ملت ایشلرنده دینسز لری طوتوماک
- ۲ — خیرسز لره میدان ویرمه بیک
- ۳ — دکتبلر ده هر حاله مسلمانلی قوتلندیرک . . .

۱ — کر بنم سوز سویله مه به حقم اولسه یدی بو اوج شیتی مجلسده باغیرا باغیرا سویلردم . بر محرر اولسا یدم غزته لره یار اردم . آه جاهلک ! — استغفر الله . سن جاهل دکلسک ، محمد آغا . مراق ایتمه ، بو سوزلرک تماماً برینه کایور و کله جکدر . سوکرا دیدکار یکی مجلسده سویله بن بر جوق قارده شلرک واردر . ایسترسه کرجاکی جوق سه و دیکک (سبیل الرشاد) ده یازیم .

— های اه راضی اولسون . بنده سزه سویله بهیم : بوتون ملت آرقا کزده در . اه طوتدیغکیز طوپر انلری صاری آلتون ایتسین .

— محمد آغاه و یردیکم سوزی شیمدی به قدر برینه کتیره مه مشدم . بو کره بر مکتوب یازیور : « هانی ، خواجه افندی ، وعد ایتشدک » دییور . ایسته شو سطر لری هم او وعدیه ایجاز ، همده او محترم و ذکی

— آدمی اطمین ایچین یازدم

— باطوم مبعوث
علی رضا